

ріоду феодалізму).

3. Сприйняття значною частиною українців неминучості неефективної діяльності органів публічної влади. Згадаю описану Л. Фуллером ситуацію про американського ученого, який перебував протягом року у СРСР, відвідуючи передусім судові органи. Цей учений написав наступне: «Як і жорсткий клімат, неродюча земля та бідне селянство, суди й закони, здається, сприймаються як властивості ландшафту, з якими нічого не можна вдіяти, бо такою була воля вищих сил, так було завжди... Коли я ставив конкретне запитання, чи є суди «справедливими», відповіддю було зазвичай знизування плечима й невпевнене «так». ... Можна сказати, що вони дуже рідко думають про закон. «Що поробиш?»» [1, с. 7].

У цьому контексті не можна не згадати і соціологічного опитування, проведеного у 2019 році про те, чи читали українці Конституцію. На жаль, 47 % респондентів не читали Конституцію узагалі (примітно, що при цьому 67 % опитаних вважають, що її треба змінювати). Не можна також не відзначити (особливо зважаючи на окреслений нами вище перший пункт висновків), що 34 % українців носієм суверенітету і джерелом влади назвали Президента, а 8 % не змогла дати відповідь на це питання [2].

Показовою на цьому фоні є і низька толерантність українців. Для прикладу згадаю відношення до ЛГБТ, до ратифікації стамбульської конвенції тощо.

Зважаючи на означене виникає запитання: то ж чи є ми громадянським суспільством?

Бібліографічні посилання:

1. Фуллер Лон Л. Анатомія права: Пер. з англ. Н.Комарова. Київ: Сфера, 1999. 144 с.
2. Половина українців не читали Конституції, але вважають, що її треба переписати. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2019/06/27/7219356/>

Маргулов Артур Худувич
*Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ,
факультет соціально-психологічної освіти та управління,
кафедра міжнародних відносин та туризму,
професор, доктор історичних наук, доцент*

СОЦІАЛЬНІ ЗМІНИ ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ НОВОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Захоплення влади більшовиками поставило суспільство у рамки вимушених соціальних змін. Втілення у життя авторитарно-тоталітарних практик призвело до кардинальної зміни існуючих століттями маркерів суспільної ідентичності (релігія, школа, мораль, родина та ін.). Саме кардинальне ни-

щення устоїв дало можливість новій владі поширити власну ідеологію. Моральна порожнеча, заборона норм традиційного життя, поширення репресивних практик стало запорукою вдалого результату. Можна констатувати, що радянські ідеологи повністю змінили існуючі практики повсякденного життя та навіть сформували нову державну ідентичність – радянська людина. У такій стислій хронометражній послідовності ми можемо визначити моменти зміни соціальних норм та їх наслідки.

Виклики перед світовою спільнотою, які визначила пандемія COVID-19 довгостроковій перспективі не менш руйнівні наслідки. Охопивши своїми масштабами та наслідками увесь цивілізаційний простір пандемія стала руйнівним явищем для повсякденних практик життя людства. Це стало викликом для економіки країн, світових релігій, традиційних та етичних норм життя, комунікаційних та технологічних каналів та усіх проявів людської життєдіяльності.

Так само як на початку ХХ ст. століття, ми бачимо безпорадність суспільства протистояти їй. Відсутність дієвих механізмів індивідуально-колективного захисту поширює у суспільстві апатію та тривогу. Зміни що поширилися світовими релігіями можуть викликати нову хвилю релігійної Реформація та теж мати негативне явище. Формується тимчасова ситуація за якою утворюються нові стандарти життя та формуються циклічні глобальні зміни. Наслідки цієї пандемії сьогодні важко передбачити, але вже зрозуміло на фоні відновлення та поширення жорстких санітарних норм буде нормативно закріплюватися соціальна дистанція. Це може вплинути на нові комунікативні практики, дистанціювання особистості від соціуму та, як наслідок, його соціально-психологічного стану. Поширення дистанційних форм праці з подальшою автоматизацією процесів призведе до збільшення безробіття та можливості соціальних вибухів. Поглиблення відставання країн у стадії розвитку від країн розвинутих економік, що теж має негативні глобальні наслідки. Перевірка на міцність політичних інституцій від сталих демократій до авторитарно-тоталітарних стане болісною та непередбаченою для суспільства. Як більшість соціально-економічних криз пандемія може привести до зміни політичних лідерів та режимів.

Потужність формаційного тиску на суспільство із боку більшовиків знайшло підтвердження результативності їх діяльності. Пандемія COVID-19 виклик, який випробує на міцність світові суспільні інституції незалежно від політичного спрямування. Знайдення вакцини від COVID-19 не убезпечить світ від негативних наслідків її поширення. Українське суспільство в умовах пандемії проходить черговий етап формування громадянського суспільства та випробування державних інституцій на демократію. На нашу думку, негативні наслідки пандемії можуть вплинути на формування індивідуально-відсторонених ідентичних практик на заміну формально-колективним. Що може замінити розуміння «спільність», навіть в радянському її сприйнятті.